

№ 1 (402)
Студзень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Сучаснае ўвасабленне: этна-дыскатэка ад Скрыпкі і замкі Віцебска на CD –** *стар. 2 і 4*

☞ **Музычнае краязнаўства: «Беларуская капэла» –** *стар. 3*

☞ **Святкуем разам: сцэнар да Нараджэння Хрыстова і «Калядныя песні» Данчыка –** *стар. 5*

Браслаўскі музей традыцыйнай культуры

На тым тыдні...

- ✓ **22 снежня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылася ўрачыстая **прэзентацыя праектаў**:
 - * адрэстаўраваны каталіцкі абраз канца XVIII стагоддзя;
 - * выдадзены альбом «Рарытэты Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь» і чарговы нумар выдання «Музейны веснік»;
 - * вырабленыя копіі партрэтаў з Радзівілаўскага збору.
 Усе праекты падрыхтаваны пры падтрымцы кампаніі Japan Tobacco International (JTI) у 2011 годзе. Партнёрства паміж кампаніяй JTI і музеям накіраванае на арганізацыю сумесных мерапрыемстваў па захаванні і прэзентацыі нацыянальнай гісторыка-культурнай спадчыны. Супрацоўніцтва ажыццяўляецца па такіх накірунках музейнай працы, як інфармацыйная, выдавецкая, рэстаўрацыйная дзейнасць.
- ✓ **23 снежня** ў Беларускім дзяржаўным музеі народнай архітэктуры і побыту ў помніку народнай архітэктуры пачатку XX стагоддзя «Жылы дом з вул. Вызваленне, 4», што перавезены метрабудаўцамі з мінскага Ракаўскага прадмесця, адбылося ўрачыстае адкрыццё экспазіцыі «**Інтэр'ер фотасалона канца XIX – пачатку XX стст: «Светописный кабинет»**». Мерапрыемства прымеркаванае да 35-годдзя з дня стварэння музея.
 - У экспазіцыі прадстаўлены мэбля стылю мадэрн, рэдкія экзэмпляры фотатэхнікі і ўнікальныя фатаграфіі з фондаў музея. У дзень адкрыцця наведнікі экспазіцыі мелі магчымасць зрабіць пастановачнае фота ў стылі рэтра, а таксама паглядзець тэатралізаванае дзейства з удзелам «трох рамантычных дам». Аўтар экспазіцыі – загадчык навукова-экспазіцыйнага аддзела І.А. Георгіевіч.

Хто ведае свой край

18 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адбылося ўзнагароджванне пераможцаў рэспубліканскага конкурсу краязнаўцаў «**Ведай свой край**», ініцыяванага **Таварыствам беларускай мовы імя Ф. Скарыны**. **Вынікі падводзіла аўтарытэтнае журы.**

З 15 працаў кандыдатаў, якія трапілі ў фінал, першыя месцы (нягледзячы на колькасную перавагу мужчынаў) захапілі жанчыны. Аднагалосна першае месца прысуджанае тапанімічнай працы Ганны Сцяпанаўны Бародзіч з в. Дараганава Асіповіцкага раёна. Акрамя дыплама яна атрымала каштоўны падарунак – «Энцыклапедыю археалогіі Беларусі». Дыплом другой ступені і падарунак у вострай канкурэнтнай барацьбе дасталіся настаўніцы беларускай мовы і літаратуры, актывістаму сябру ТБМ Валянціне Пятроўне Валяўка з в. Плюсы Браслаўскага раёна. Як адзначыў выкладчык БДУ Ігар Капылоў, слоўнік Валянціны Пятроўны займае усяго 9 старонак, але надзвычай цікавы і выкананы паводле ўсіх канонаў тапанімічнай навукі. Таксама І. Капылоў паабяцаў садзейнічаць выданню гэтай працы і выказаў прапанову скласці такія слоўнікі па кожным сельсавеце, каб на іх аснове выдаць зборнік тапанімічнай анамастыкі краіны. Дыплом трэцяй ступені і падарунак атрымаў Яўген Ігнатавіч з Мінска за падрабязнае вывучэнне этымалогіі кожнага аб'екта сваёй роднай вёскі.

Прыз сімпатыю і дыплом за чацвёртае месца атрымаў Уладзіслаў Ляскоўскі з г.п. Шаркаўшчына. Пятае месца заняла вельмі арыгінальная праца 15-гадовай Яніны Асіпцовай з г. Магілёва. Па дыплом і прыз прыехала яе бабуля, якая расказала пра сваіх унучак – шчырых беларусак. Заахвочвальныя прызы атрымалі Іван Васільевіч Барцэвіч са Слуцкага раёна, Валеры Бурэй з Маладзеч-

на, Вера Іванаўна Жых з Навагрудскага раёна, Віктар Мікалаевіч Ярамеевіч з Мінска, Міхась Вераціла з Ваўкавыскага раёна і іншыя.

Трэба адзначыць, што конкурс выклікаў вялікую цікавасць не толькі ў краіне, але і за яе межамі. Сваю працу пра родную вёску даслаў нават жыхар ЗША Кастусь Верабей. Усе ўдзельнікі мерапрыемства атрымалі ад старшыні ТБМ Алега Трусава запрашэнні на рэспубліканскую краязнаўчую канферэнцыю, якая пройдзе ў красавіку ў Нацыянальным гістарычным музеі Беларусі. Ён паведаміў таксама, што ў маі ў дворыку музея плануецца правесці краязнаўчы фальклорны фестываль і што працы-пераможцы конкурсу «**Ведай свой край**» будуць перададзеныя ў НАН Беларусі, а па матэрыялах канферэнцыі будзе выдадзены зборнік рэфератаў.

«**КГ**» сардэчна віншуе пераможцаў і надалей жадае ўсім плённай даследчай працы і цікавых знаходак у галіне тапанімічнай анамастыкі, бо тапонімы – неад'емная частка гісторыка-культурнай спадчыны народа, «жывы летапіс зямлі».

Зм. **ВОЖЫК**
Фота **Наталі КУПРЭВІЧ**

Фота **Наталі КУПРЭВІЧ**

Ракуцёўшчынскі сняжок

А. Трусаў і А. Анісім пад час уручэння ўзнагародаў

Імпрэза

Этна-дыскатэка ад dj O'Sкрыпка

Урачыстая прэзентацыя аўдыё-дыска «Будзьма! Тузін. Перазагрузка-2» адбылася 15 снежня ў мінскім Loft-cafe. У складанку ўвайшлі 12 песняў выканаўцаў з Украіны, Расіі, Малдовы, Германіі, Швецыі, Бельгіі, Нарвегіі, якія праспявалі свае лепшыя хіты ў перакладах на беларускую мову. Нагадаем, што для першай «Перазагрузкі» самыя цікавыя айчынныя небеларускамоўныя выканаўцы запісалі свае лепшыя хіты па-беларуску. Праект «Перазагрузка-2» стаў міжнародным.

У межах прэзентацыі прадстаўнікі грамадскай кампаніі «Будзьма беларусамі!», інтэрнэт-партала «Тузін Гітоў» і Алег Скрыпка адказалі на пытанні журналістаў, расказалі пра стварэнне другой складанкі, блізкасць беларускай і ўкраінскай культуры і падзяліліся планами на будучыню, а гасцей чакаў спецыяльны падарунак –

А. Скрыпка (у цэнтры) і А. Хаменка (справа) прадстаўляюць новы дыск

этна-дыскатэка ад лідара гурта «Воплі Відаплясава».

На прэс-канферэнцыі Алег Скрыпка шчыра прызнаўся ў любові да беларускай мовы, якую разам з украінскай лічыць самай мілагучнай у свеце. Ацэньваючы агульную культуру-

ніцкую сітуацыю, лідар «Вопляў Відаплясава» адзначыў, што абедзве краіны знаходзяцца ва ўмовах чужой культурніцкай прасторы. «Мы, украінскамоўныя жыхары Кіева, жывем фактычна як дыяспара, таму трымаемся адно за адна-

го, гуртуемся, каб не страціць сваю культуру».

Дарэчы, «Воплі Відаплясава» выканалі ўжывую беларускую «Краіну мрояў» на сольным канцэрце ў Мінску 14 снежня ў Палацы рэспублікі. На просьбу кампаніі «Будзьма!» украінскі выканаўца вырашыў застацца яшчэ на дзень у беларускай сталіцы, каб пабываць на афіцыйнай прэзентацыі дыска «Будзьма! Тузін. Перазагрузка-2».

«І ўсё ж такі лепшым творам на гэтай кружэлцы асабіста я лічу песню «Краіна мрой», які стварыў Алег Скрыпка таму, што яна 4 разы перамагала ў «Тузін Гітоў» паводле вашага галасавання. І самае галоўнае, што цяпер мне вельмі-вельмі прыемна не з тае нагоды, што сябрую з Алегам, а з тае нагоды, што працуе Алег з праграмай, якая прадстаўляецца як этна-дыскатэка. Чаму не поп-дыскатэка? Таму, што этна перадусім – гэта цэнтр усёй тэрыторыі і настрою, ментальнасці. Таму тое, што прапануе Алег са сцэны, яно і беларускае таксама. У гэтым усе ўпэўніцеся на гэтай святочнай вечарыне. На сцэне этна-дыскатэка, Алег Скрыпка», – запрасіў госьця Алег Хаменка.

Народныя песні ў дыджэй-апрацоўцы так і цягнулі ў скокі. Хлопцы і дзяўчаты актыўна танчылі і падпявалі Алег Скрыпку – і фальклор можа быць модным і сучасным. Дарэчы, з гэтай жа этна-дыскатэкай Алег Скрыпка выступаў на фольк-фэсце «Камяніца», пра што «КГ» пісала ў №№ 34–35 за 2011 год.

Пасля этна-дыскатэкі Алег Хаменка правёў віктарыну на веданне аўтараў словаў і музыкі вядомых беларускіх песняў і гімнаў. Пераможцы атрымалі дыск «Будзьма! Тузін. Перазагрузка-2».

Праект «Перазагрузка» абудзіў цікавасць да беларускай культуры і музыкі сярод моладзі: некаторыя беларускія выканаўцы, што спявалі па-руску, пачалі выконваць песні і па-беларуску, а ўдзельнікі «Перазагрузкі-2» Алёна Свірыдава і Алег Скрыпка вырашылі выконваць беларускія варыянтныя песні на канцэртах у Беларусі. І калі замежныя выканаўцы зацікавіліся беларускай мовай, лічаць яе самай мілагучнай, то шанавалі і любіць сваю родную мову павінны і мы. Дык будзьма беларусамі!

Алесь САЧАНКА, фота аўтара

Ад прыгажосці прыроды да прыгажосці душы

З чаго пачынаецца творца? З унутранага памкнення, з вобразнага ўспрымання свету, адчування прыгажосці.

На пасяджэнне клуба «Цікавыя сустрэчы», які дваццаты год працуе ў Ляўчанскай сярэдняй школе, мы запрасілі Леаніда Антонавіча Сони́ча. За сустрэчу быў адказны 8 «А» клас і іх кіраўнік Марына Мікалаеўна Ерашонак. За тыдзень да сустрэчы васьмікласнікі наладзілі выстаўку працаў Л.А. Сони́ча.

Выстаўка ўразіла і зацікавіла вучняў і настаўнікаў. Усё тое, што мы ўбачылі, – невялікая частка дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва з вырабаў майстра.

Вясковае жыццё не дазваляе раскідвацца вольным часам, і Леанід Антонавіч навучаны цаніць кожнае імгненне жыцця. Яшчэ ў час працы ў ЖКГ жыў па прынцыпе «рыхтуй сані летам, а калёсы зімой». Летам аглядалі-

ся, мянялі састарэлыя трубы, наладжвалі матары, завозілі сыравіну для ацяплення. Затое зімой мы адчувалі сябе ўтульна ў цёплых памяшканнях, а шануюны Леанід Антонавіч за сваю сумленную працу атрымаў не адну ўзнагароду.

Калектыў ЖКГ пад кіраўніцтвам Леаніда Антонавіча з цёплай і стараннасцю ўпрыгожваў свой двор рознымі цікавымі кампазіцыямі (на якія ён вялікі майстар), абсадыў іх дрэўцамі, зрабіўшы жывую загароджу ад дарогі. Шумяць голлем ужо не дрэўцы, а дарослыя елкі, асіны, бярозы.

Мы пабывалі ў яго доме. Двор уразіў не толькі чысцінёй і парадкам, але і вельмі прыгожым аздабленнем, а пярэдні пакой чымсьці падобны на музейную залу, у якой пераважае разьба па дрэве. Як прызнаўся Леанід Антонавіч: «Люблю дрэва, яно жывое, цёплае, паслухмянае. Узоры чэрпаю з прыроды. Назіраю за небам, дрэвамі, раслінамі, птушкі. Наш край – прытулак бацяноў, жайранкаў. Усё гэта любіма майму сэрцу». Нават паляўнічая стрэльба ператварылася ў прадмет аздаблення: Леанід Антонавіч яе трохі перарабіў, і стрэльба стала проста сувенірам.

Творчасць гэтага саматужнага майстра – праца рук і натхнення. Без спецыяльнай адукацыі ён тонка адчувае законы гармоніі, колеру, кампазіцыі. Больш пяцідзесяці працаў ажыло пад рукамі майстра, і кожная

мае яркую відовічнасць і шчыmlіваю кранальнасць. Часам з яго твораў паўстаюць абрысы знаёмых мясцінаў. Ён шчодро дзеліцца выбрамі з роднымі, блізкімі, сябрамі.

Разам з удасканаленнем майстэрства рэзчыка па дрэве прыйшло і новае захапленне: Леанід Антонавіч пачаў выразаць аб'ёмныя скульптуры.

Побач з такімі людзьмі, як Леанід Антонавіч, многае магчыма. Вось так і ў іх сям'і. Яго жонка Алёна Кірылаўна падзяляе захапленне мужа – зрабіць свет прыгажэйшым. Разам яны аздабляюць двор кампазіцыямі і кветкамі, наведваюць калектыў мастацкай самадзейнасці «Ляўчанка». Ужо больш за два дзесяцігоддзі яны прымаюць удзел у выступленнях гэтага калектыву, песні якога прасякнутыя любоўю да роднага краю, выцякаюць з глыбіні народнай душы, хваляюць, зачароўваюць слухачоў. Дыск з запісамі песень у выкананні дзюга Сони́чаў мы атрымалі ў падарунак, а сам госьць чытаў вершы нават на ўкраінскай мове.

Сустрэча блізілася да заканчэння, а вучні і настаўнікі засыпалі госьця пытаннямі пра творчасць і іншыя захапленні, пра радавод і нават пра службу ў войску. Калі, дзякуючы запрошанаму ветэрану працы, дырэктар школы Ігар Аляксандравіч Юшко спытаў у дзюгаў: «Ну, што вы добрае даведаліся ад Леаніда Антонавіча?», то з розных бакоў залы загучалі дзіцячыя галасы: «Не трэба ленавацца», «Каб цябе паважалі, трэба быць працавітым і добрым», «Трэба шмат чытаць», «Трэба шанавалі сяброўства», «Трэба любіць сваю сям'ю». Кветкі госьцю і фотаздымак на памяць з васьмікласнікамі сталі фіналам сустрэчы.

Роза ШЭРАЯ, кіраўнік школьнага народнага музея

«Вілейшчына літаратурная»

А. Соніч за працай

Летапісы Радзімы

У адпаведнасці з планам правядзення асноўных мерапрыемстваў у рамках рэспубліканскай акцыі навучэнскай моладзі «Жыву ў Беларусі і тым ганаруся», зацверджаным загадам Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 11.02.2011 № 65, з мэтай удасканалення грамадзянска-патрыятычнага выхавання дзяцей і навучэнскай моладзі з 1 лютага 2011 года па 1 снежня 2011 года праводзіўся рэспубліканскі конкурс на лепшы летапіс населенага пункта.

Вынікі конкурсу падводзіліся ў тры этапы: першы этап – на ўзроўні раёна (раённы), другі этап – на ўзроўні вобласці і горада Мінска (абласны, Мінскі гарадскі). 21 снежня былі падведзеныя вынікі заключнага (трэцяга) рэспубліканскага этапу.

Для падвядзення вынікаў рэспубліканскага этапу былі запрошаныя Сымон Вікенцьевіч Барыс, рэдактар аддзела метадыкі выкладання гісторыі «Беларускага гістарычнага часопіса»; Марыя Аркадзьеўна Бяспалая, загадчык кафедры гісторыі Беларусі і музейнага БДУ культуры і мастацтваў, доктар гістарычных навук, прафесар; Наталля Канстанцінаўна Катовіч, начальнік упраўлення выхаваўчай і ідэалагічнай работы Нацыянальнага інстытута адукацыі, галоўны рэдактар часопіса «Выхаванне і дадатковае адукацыя», кандыдат педагагічных навук, дацэнт; Георгій Андрэевіч Ткацэвіч, намеснік старшыні ГА «Беларускі фонд культуры».

На разгляд рэспубліканскага журы былі прадстаўленыя 122 працы з усіх рэгіёнаў краіны, з іх 12 справаздачаў у намінацыі «Гарады» (сталіца, гарады абласнога падпарадкавання); 24 у намінацыі «Адміністрацыйна-тэрытарыяльны раён у складзе горада»; 19 у намінацыі «Гарады раённага падпарадкавання»; 15 у намінацыі «Пасёлкі гарадскога тыпу»; 52 у намінацыі «Сельскія населеныя пункты».

Пры падвядзенні вынікаў конкурсных працаў членамі журы ацэньвалася храналагічная паслядоўнасць сабранага матэрыялу, яго гістарычная і культурная вартасць, а таксама навуковасць і аналітычны падыход пры напісанні працы. Вялікая ўвага надавалася ўменню разважаць і рабіць уласныя высновы, фармуляваць і абгрунтаваць іх са спасылкай на гістарычныя крыніцы, архіўныя дадзеныя, інфармацыю, атрыманую пад час экспедыцыяў і інш.

Членамі журы конкурсу была адзначаная вялікая зацікаўленасць навучэнцаў у складанні летапісаў сваіх населеных пунктаў. Конкурс дазволіў навучэнскай моладзі далучыцца да пошукава-даследчай дзейнасці, скіраванай на даследаванне і папаўненне летапісу сваіх населеных пунктаў.

Вынікі конкурсу будуць падведзеныя арганізатарамі пазней. Таму – сачыце за інфармацыяй у «Краязнаўчай газеце».

Ул. інф.

Неабьякавыя развагі

Такія «беларускія» Каляды

А што неабходна вам для святочнага зімовага на-строю? Вядома ж, елка-пры-гажуня, што ззяе рознакаля-ровымі лямпачкамі, шмат снегу, мандарыні, перадна-вагодня мітусня ў пошуках падарункаў для родных і блізкіх, якіх менавіта ў гэтую пару хочацца найбольш па-радаваць і зрабіць шчаслі-

вымі. А вось вуліцы Мінска, асабліва праспект, сустрака-юць жыхароў сталіцы ўвечары мігценнем ілюмінацыі, далёка не паўсюль удалай, вялікай «га-лоўнай елкай» (якую язык не паварочваецца назваць ел-кай!) і «Калядным кірмашом», што працуе і ўдзень, і ўвечары на Кастрычніцкай плошчы. На тым кірмашы прадстаўленыя

кіёскі адрозных гандлёвых ус-тановаў сталіцы. Гандляры прапануюць мінчукам атрыбу-ты для святкавання Новага года (лямпачкі, гірлянды, елач-ныя цацкі і інш.). І, вядома, не абышлося без сімвала наступ-нага года – дракона. Прыгожа-га плюшавага цмока там так-сама можна набыць. Хаця са-праўдны зіма яшчэ не наве-дала Мінск, на кірмашы можна таксама падсілкавацца і вы-піць кубачак гарбаты ці чаго ін-шага.

Але не падобна ўсё гэта на падрыхтоўку да святаў у Бела-

русі! Асабліва калі згадаць пра музыку, якая мусіць забяляць прахожых. З калонак, што ста-яць побач з кіёскамі, даносяц-ца навагоднія спевы на розных мовах, толькі не на беларускай. Адрозна з’яўляецца пытанне: а чаму не гучаць беларускія ка-лядныя песні, няўжо ў нашага народа іх не назапашана? У нас нямала выканаўцаў і музычных гуртоў, у рэпертуары якіх ёсць песні, прысвечаныя гэтым свя-там. Вось бы і ўключыць іх за-мест замежных! Думаю, што пад беларускія песні жыхары і госці сталіцы з большым зада-

вальненнем весяліліся б каля елкі, узгадвалі традыцыі, а можа, і самастойна наладзілі гульні (у сталіцы дастаткова студэнцкіх аб’яднанняў і гра-мадскіх ініцыятываў, якія не забываюцца на народныя традыцыі і ездзяць каляда-ваць, святкаваць па вёсках, але зноў – чамусьці не ў Мінску). Адным словам, ёсць яшчэ да чаго імкнуцца. А па-куль, паважаныя чытачы, з Новым годам і Калядамі!

**Наста
КАДЫГРЫБ**

22 снежня ў Мінску ў Камернай зале імя Ларысы Александройскай у межах цыкла мерапрыемстваў «Музычныя вечары ў Вялікім» прайшоў канцэрт «Станіслаў Манюшка на Радзіме», прымеркаваны да 20-годдзя «Беларускай Капэлы». У выкананні вядучых салістаў тэатра оперы і балета Беларусі – лаўрэатаў і дыпламантаў міжнародных конкурсаў і фестываляў – прагучалі фрагменты з операў С. Манюшкі «Страшны двор», «Ідылія», «Латарэя», «Графіня», «Галька», раманы з вакальных цыклаў «Год у песні», «Лірнік вясковы», а таксама песні на вершы Яна Чачота, Адама Міцкевіча, Юзефа Крашэўскага, Уладзіслава Сыракомлі і інш.

Як распавёў кіраўнік «Беларускай Капэлы» Віктар Скорбагатаў акрамя святкавання юбілею капэлы мэтамі мерапрыемства былі прэзентацыя твораў С. Манюшкі і выдан-няў 2011 года.

Годам нараджэння «Беларускай Капэлы» лічыцца 1991-ы, калі быў праведзены першы фестываль «Адраджэнне беларускай капэлы». Праз паў-года была заснаваная арганізацыя – нацыянальнае тэатральна-канцэртнае аб’яднанне «Беларуская Капэла», таму афіцыйны юбілей будзе адзначацца толькі праз паўгода. З чэрвеня 1992-га «Беларуская Капэла» ўваходзіць у склад Нацыянальнага ака-дэмічнага Вялікага тэатра оперы Рэ-спублікі Беларусь.

«Беларуская Капэла» – незвычай-ны калектыў выканаўцаў, а сапраўд-ны навукова-даследчы цэнтр па зборы, вывучэнні і сістэматызацыі помнікаў беларускай музычнай культуры. Пра-вобразам «Беларускай Капэлы» ўзя-тыя вядомыя ў Еўропе музычныя та-варыствы – Бахаўскае таварыства (створанае ў 1849 годзе), Моцартэум у Зальцбургу і іншыя падобныя тавары-ствы.

Дзейнасць «Беларускай Капэлы» скіраваная найперш на адраджэнне беларускай музычнай спадчыны акадэ-мічных жанраў у сучасным прафесій-ным выканальніцкім мастацтве Бела-русі. Яна з’яўляецца ініцыятарам і ак-тыўным удзельнікам музычных фестыва-ляў, сярод якіх «Адраджэнне бела-рускай капэлы», «Фэст старасвецкай культуры ў Дудудках», «Магутны Божа», «Убельская ластаўка». Пры непасрэдным удзеле творчага калекты-ву капэлы адбываюцца Віцебскі міжна-родны музычны фестываль імя І. Са-лярцінскага, Міжнародны фестываль імя Станіслава Манюшкі ў Кудова-Здруі (Польшча), конкурс дзіцячых камерных ансамбляў імя Міхала Кле-афаса Агінскага ў Смаргоні, фестываль камернай музыкі «Музы Нясвіжа», Рэспубліканскі музычны фестываль «Вакальная Акадэмія» ў Гомелі. Асоб-ныя тэматычныя музычныя праграмы капэла прадстаўляла ў Германіі, Літве, Польшчы, Расіі, ЗША, Чэхіі.

Як зазначыў В. Скорбагатаў, га-лоўная задача капэлы – данесці да слу-хача жывы гук музычнай акадэмічнай культуры Беларусі. Дзякуючы нама-

Музычнае краязнаўства

Вяртанне на Радзіму

Я. Янушкевіч і В. Скорбагатаў

ганнем супрацоўнікаў капэлы ўбачылі святло рампы або былі запісаныя ў фонд Беларускага радыё «Фаўст» Ан-тонія Радзівіла, «Агатка, або Прыезд пана» і «Чужое багацце нікому не служыць» Яна Давыда Голаанда, араторыя «Жальбы» і шэраг іншых. Выйшлі ў свет многія матэрыялы даследчага ха-рактэру па гісторыі айчынай музыкі мінулых стагоддзяў розных музычных (шырэй – культуралагічных) накірун-каў: арс-антыка, арс-нова, рэфарма-цыя, барока, класіцызм, рамантызм, пострамантызм і інш. Вынікам даслед-чай працы ў бібліятэках і архівах Мас-квы, Санкт-Пецярбурга, Варшавы, Кракава, Беластока, Лондана, Дзю-сельдорфа, Берліна, Дрэздэна, Мюнхе-на, Брусэля, Нью-Ёрка быў выхад у свет больш за сорок нотных і навуко-ва-папулярных выданняў. Дзякуючы даследчай дзейнасці капэлы ў Бела-русі надрукаваныя творы С. Манюшкі, А. Радзівіла, Я. Голаанда, музыка сям’і Ельскіх, раманы і песні сучасных бела-рускіх кампазітараў у гонар 200-год-дзя А. Міцкевіча, рэлігійная музыка Беларусі, беларуская гітарная музыка і інш. Быў наава адкрыты бліскучы беларускі піяніст, кампазітар і педа-гог Ян Тарасевіч. Выдадзеныя кнігі, прысвечаныя творчасці В. Казлоўска-га, Я. Голаанда, Я. Тарасевіча, асветле-ныя малавядомыя старонкі дзейнасці С. Манюшкі.

Пад час канцэрта былі прэзентава-ныя тры выданні 2011 года: тэксты нямецкіх вакальных цыклаў у перакладзе Васіля Сёмухі «Званы старога казкі», першы асобнік зборніка «Кантавая культура Бела-русі» і кніга Я. Янушкевіча «Станіслаў Манюшка. Ліставанне» (пра «Званы старога казкі» «КГ» ужо распавядала).

У зборнік «Кантавая культура Бела-русі» (які днямі з’явіцца ў крамах) увайшлі барочныя творы XVII – пачатку XVIII стагоддзяў: «Полацкі сшытак», псалмы на вершаваныя пе-раклады Сімяона Полацкага «Псал-тыра» Давыда, асобныя нумары са

зычны кансультант – В. Скорбагатаў. У кнігу ўвайшлі лісты кампазітара за 1826–1851 гады, у тым ліку невядо-мыя дагэтуль, знойдзеныя Я. Янушке-вічам, і вельмі каштоўныя ілюстрацыі з архіва сям’і Манюшкаў. Паводле словаў навукоўца, Манюшкава эпіста-лярная спадчына з’яўляецца сапраўд-ным люстэркам яго эпохі, а кожны асобны ліст – люстэрка душы аўтара. У анатацыі да кнігі адзначана, што «яна з’яўляецца адным з першых пун-ктаў рэалізацыі юбілейнага праек-та годнага ўшанавання на радзіме 200-годдзя кампазітара». Кніга выда-дзена накладам 350 асобнікаў. На-быць яе можна ў мінскай кнігарні «Акадэмікніга».

Акрамя задавальнення ад бліскуча-га выканання твораў Станіслава Ма-нюшкі Наталля Акінінай, Юрыем Гарадзецкім, Янушам Нялепам, Ула-дзімірам Громавым, Дзмітрыем Капі-лавым, Ганнай Гур’евай, Яўгенам Гле-бавым, Дыянай Трыфанавай, Вікта-рам Скорбагатавым, Нінай Шарубі-най у фартэп’янным суправаджэнні Ларысы Церахавай, Таццяны Лойшы, Наталлі Елясеевай, Настасі Луцэнкі слухачы атрымалі інфармацыю не толькі пра кожны твор, які прагучаў, але і цікавыя звесткі пра старонкі мінскага перыяду жыцця кампазі-тара.

Як паведаміў нашаму карэспандэн-ту В. Скорбагатаў, у бліжэй-шых планах капэлы падрых-тоўка да выканання Вострабрамскай літаніі Ю. Дашчынскага (яна будзе прэзентаваная ў Мінску ў маі, а по-тым – на нясвіжскім фестывалі) і кла-віра оперы «Чужое багацце нікому не

Выступаюць Л. Церахава і заслужаная артыстка Н. Шарубіна

зборніка 1733 года «Куранты», жаль-бы. Выданне змяшчае таксама CD з усімі гэтымі твораў (наклад – 100 асобнікаў).

Укладальнік эпістальнага С. Ма-нюшкі – Я. Янушкевіч, навуковы і му-

служыць» Я. Голаанда, а таксама ва-кальных твораў беларускіх кампазіта-раў эпохі рамантызму XIX стагоддзя.

**Зм. ВОЖЫК.
Фота Наталі КУПРЭВІЧ**

На сучасным носьбіце

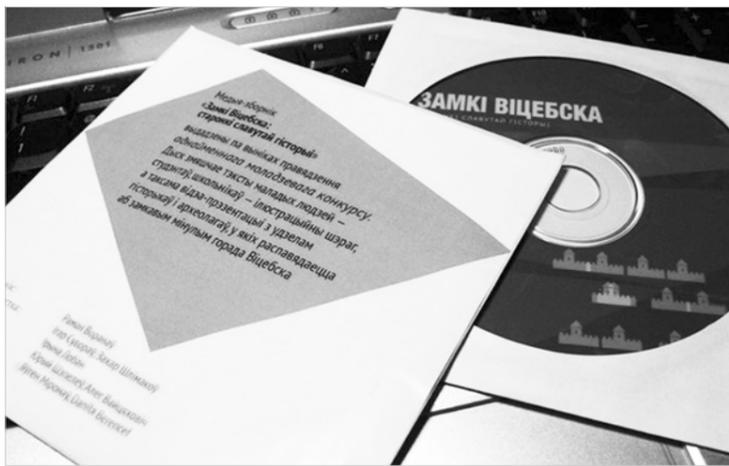
«Замкі Віцебска: старонкі славунай гісторыі»

Такою назву мае мультымедыны зборнік, са зместам якога я ндаўна пазнаёмілася. Ён быў выдадзены па выніках праведзенага на пачатку 2011 г. аднайменнага конкурсу, разлічанага на моладзевую аўдыторыю. Арганізатарам конкурсу выступіў віцебскі краязнаўца і культуралаг Раман Воранаў. Дапамогу ў ажыццяўленні праекта аказалі выкладчыкі гістарычнага факультэта Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П.М. Машэрава Д.В. Юрчак і А.М. Дулаў, віцебскі гісторык І.А. Абрамава, супрацоўнікі выставачнай залы «Духайскі круглік» і Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. Афармленне зборніка выканалі фатографы Юрый Шэпелеў і Алег Вайцяховіч, відэааператары Яўген Міронаў і Даніла Верасеў, дызайнеры Ігар Суворай і Захар Шлімакоў.

Арганізатар прапанаваў шэраг тэмаў, якія ахоплівалі розныя аспекты гісторыі віцебскіх замкаў. Патрабаванні да ўдзельнікаў было няшмат: узрост ад 16 да 25 гадоў, напісанне тэксту на 6–10 старонак са спісам выкарыстанай літаратуры. На жаль, некаторыя тэмы аказаліся незапатрабаванымі. У выніку ў зборнік увайшлі 12 працаў, 10 з якіх былі выкананыя студэнтамі гістарычнага факультэта ВДУ. Сярод лепшых, паводле крытэрыю навуковасці, Р. Воранаў адзначыў тэксты Уладзіміра Булаўскага, Юліі Пухавіцкай, Дар'і Саўчанка, Вольгі Лясной. Але маю ўвагу найперш прыцягнулі дзве працы вучаніцаў віцебскай гімназіі № 3, напісаныя з дапамогай настаўніка гісторыі, а таксама два артыкулы пяцікурснікаў гістфака.

«Абарончыя збудаванні Верхняга і Ніжняга замкаў у Віцебску» – матэрыял вучаніцы 10 класа Настасі Зубрыцкай і яе настаўніцы Ю.І. Усманавай. Гэтае пытанне відавочна выходзіць за межы школьнай праграмы, а таму ўжо сама цікавасць да яго вучаніцы заслужоўвае павагі. У гэтай працы прыведзены падрабязныя звесткі пра абарончыя збудаванні, кшталту дакладнай таўшчыні цагляных сценаў ці вагі звона на вежы. Цікавымі аказаліся і назвы вежаў: Танкова, Веставая, Княжая, Старасельская. Дэталёвае апісанне вежаў Верхняга і Ніжняга замкаў, аздобленае замалёўкамі, безумоўна, можа дапамагчы ўявіць, як выглядаў сярэднявечны Віцебск. Але нездарма кажуць, што лепей адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць (у дадзеным выпадку прачытаць), і таму адзінае, чаго не хапіла мне (і, напэўна, не толькі мне), – гэта планаванай арганізатарамі 3D-мадэлі замкаў на момант іх пабудовы ў XIV стагоддзі. На вялікі жаль, мадэль па-

куль не ўдалося стварыць з-за тэхнічных цяжкасцяў.

«Падзеі 1654 года ў Віцебску» апісала вучаніца 11 класа гімназіі Іна Быкава з дапамогай настаўніцы І.С. Ураковай. Праца пачынаецца з апісання стану віцебскіх замкаў напярэдадні вайны 1654–1667 гг. «Замак Вышні» на той час быў моцна пашкоджаны, а Ніжні замак – «увесь апалы». Шмат вежаў надбудоўвалі з дрэва, бо яны былі часткова зруйнаваныя. Прычынай гэтаму шматлікія войны, якія вяліся паміж Вялікім Княствам Літоўскім і Маскоўскай дзяржавай у XVI стагоддзі. Артыкул дае ўяўленне аб прычынах і ходзе баявых дзеянняў у пачатку вайны, а таксама пра мужнае змаганне жыхароў вольналюбывага горада Віцебска з рускім войскам. 14 тыдняў пратрымаўся Віцебск, але ў выніку жорсткага штурму ўсё ж такі быў узяты бязлітасным ворагам...

Узгаданы ў працы і знакі «Чарцёж» места Віцебска 1664 года», які быў дасланы ў Маскву цару Аляксею Міхайлавічу ваяводам князем

Якавам Валконскім. «Чарцёж» з'яўляецца важнай крыніцай па тапаграфіі сярэднявечнага Віцебска. Цяпер ён знаходзіцца ў Расійскім дзяржаўным архіве старажытных актаў. А ўвогуле, можна сказаць, што Іна Быкава ўдала раскрыла абраную тэму.

«Роля асобы ў гісторыі віцебскіх замкаў» прыцягнула ўвагу студэнта 5 курса гістфака Аляксандра Банадысенкі. Ягоную працу прачытала не адрываючыся. Галерэю асобаў адкрывае князь Альгерд. І гэта не дзіва, бо «першапачатковая дзейнасць Альгерда была скіраваная на ўмацаванне Віцебска і на ператварэнне горада ў важны

шэне ўсталяваць у Віцебску помнік князю Альгерду.

Распавёў А. Банадысенка і пра іншыя асобы, якія пакінулі след у гісторыі горада. Гэта і жонка Альгерда княгіня Ульяна, і князі Свідрыгайла, Вітаўт, Жыгімонт Кейстутавіч, і гісторык Аляксандр Гваньіні, які ў XVI ст. служыў камендантам горада, займаўся «рамонтам і ўзвядзеннем гарадской фартыфікацыі» і пакінуў апісанне віцебскіх абарончых пабудоваў, і Ф. Сініцкі, які пэўны час узначальваў віцебскую шляхту, і князь Барыс Гарбаты, які ў 1534 годзе разам з наўгародска-пскоўскай раццю панішчыў ваколіцы Віцебска, але сам горад узяць не змог.

У гэтай працы расказваецца таксама пра знішчэнне віцебскіх замкаў. Шматлікія пажары зрабілі тое, што не дарабілі кровапралітных войнаў. У 1757-м згарэлі рэшткі замка. Пасля гэтага ён ужо не ўзнаўляўся. А калісьці віцебскі замак быў адным з лепшых умацаванняў у Беларусі... Аляксандр, у адрозненне ад вучаніцаў школы, выявіў больш свабоднае валоданне матэрыялам. І гэта нядзіўна – усё ж такі аўтар ужо быў без пяці хвілінаў дыпламаваны гісторык!

«Жыццё жыхароў віцебскіх замкаў у археалагічных знаходках» знайшла цікавым пяцікурсніца гістфака Кацярына Плытнік (зараз – выкладчык кафедры гісторыі Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава). І яна мае рацыю, бо, зрэшты, хто ж жыў у гэтых замках, як не людзі? Пра іх заняткі, побыт і культуру можна даведацца дзякуючы матэрыялам археалагічных раскопак. Падрабязнае апісанне рамесных заняткаў віцяблянаў суправаджаецца каляровымі фотаздымкамі знойдзеных рэчаў, большасць з якіх, дарэчы, знаходзіцца ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі. З матэрыялу вынікае, што месцічам прыходзі-

ныя шашкі, шахматы і фігуры для гульні ў косці. Гэтая праца – менавіта тое, што патрэбна, каб даведацца аб жыцці старадаўніх віцяблянаў.

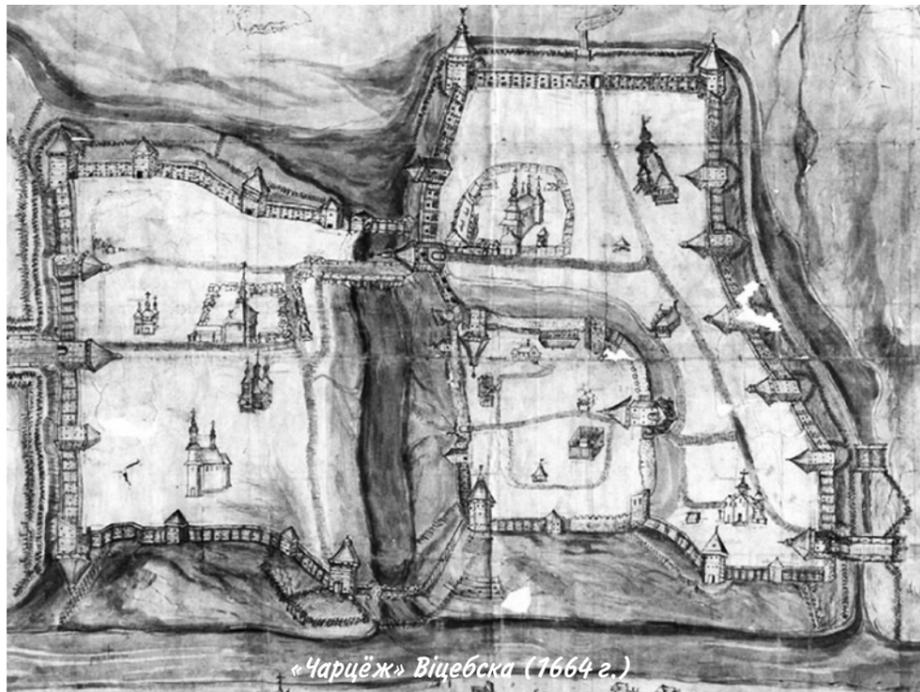
Акрамя ілюстраваных працаў удзельнікаў конкурсу мультымедыны зборнік змяшчае чатыры невялікія відэаэкскурсіі. Археалагі Ігар Анатольевіч Цішкін, Таццяна Станіславаўна Бубенька, Леанід Уладзіміравіч Калядзінскі, а таксама экскурсавод Аляксандр Сажын распавядаюць пра пэўныя аспекты гісторыі і архітэктуры віцебскіх замкаў і іх даследаванне.

Мне найбольш спадабалася выступленне Т.С. Бубенька, якое нагадвае рэпартаж з месца здарэння, бо даследчыца распавядае пра гісторыю Нарожнай (Вуглавой) вежы (пазней стала называцца Духайскім круглікам), знаходзячыся каля адкрытых ёю ў 1984 годзе падмуркаў. Археалагу дапамагло само неба, наслаўшы праліўны дождж, у выніку якога адваліўся пласт зямлі ў зробленым ёю шурфе і адкрыў рэшткі мураваных сценаў вежы. Гэтая знаходка была сенсацыйнай, бо пацвердзіла, што Ніжні замак у Віцебску быў каменны, а не драўляны, як пісаў у сваёй хроніцы Мацей Стрыйкоўскі. Адкрыццё Таццяны Станіславаўны мае вялікую каштоўнасць: аўтэнтчныя рэшткі пабудоваў XIV стагоддзя ў Беларусі ВДУ імя П.М. Машэрава). І яна мае рацыю, бо, зрэшты, хто ж жыў у гэтых замках, як не людзі? Пра іх заняткі, побыт і культуру можна даведацца дзякуючы матэрыялам археалагічных раскопак. Падрабязнае апісанне рамесных заняткаў віцяблянаў суправаджаецца каляровымі фотаздымкамі знойдзеных рэчаў, большасць з якіх, дарэчы, знаходзіцца ў Віцебскім абласным краязнаўчым музеі. З матэрыялу вынікае, што месцічам прыходзі-

Але толькі ў 2007 годзе на месцы знаходкі быў узведзены павільён, дзе размясцілася выставачная зала Цэнтра культуры «Віцебск» «Духайскі круглік» (праект архітэктара Руслана Лядзюкі), у якой сёння можна ўбачыць рэшткі Нарожнай вежы. У кругліку месяцацца экспазіцыі, прысвечаныя гісторыі горада і Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» (аўтар Аляксандр Вышка). Праводзяцца там і часовыя выставы, а таксама сустрэчы з даследчыкамі віцебскай даўніны.

На заканчэнне хочацца выказаць шчырую ўдзячнасць арганізатару конкурсу Раману Воранаў і ўсім стваральнікам зборніка. Як за саму ідэю, так і за велізарную працу, якую трэба было зрабіць, каб гэты праект пабачыў свет. Мультымедыны зборнік «Замкі Віцебска: старонкі славунай гісторыі», безумоўна, зацікавіць усіх неабыхавых да роднага краю людзей.

Ганна ЦІХАЧОВА,
студэнтка I курса
факультэта
беларускай філалогіі
і культуры ВДУ
імя П.М. Машэрава

«Чарцёж» Віцебска (1664 г.)

на з'яўляўся вялікакняжацкай сталіцай. Пасля асэнсавання гэтага факта я зразумела, чаму было прынятае ра-

лася здабываць цяжкай працай свой хлеб надзённы, але яны паспявалі і культурна адпачываць: былі знойдзе-

У папярэднім нумары мы змясцілі сцэнар святкавання Калядаў, створаны знаным фалькларыстам і танцамайстрам Міколам Котавым. Сёння ж прапануем урываак з літаратурна-мастацкай кампазіцыі, прысвечаны Нараджэнню Ісуса Хрыста, бо вялікая колькасць нашых чытачоў адзначае акурат гэтае свята. Думаем, прыдасца гэты літмантаж супрацоўнікам устаноў культуры, настаўнікам ды іншым арганізатарам мерапрыемстваў.

Ісус Хрыстос — Збавіцель наш жаданы

У глыбіні сцэны – выява нерукатворнага абраза Ісуса Хрыста. Перад ім вісіць запаленая лампада. На авансцэне з двух бакоў стаяць дзве прыгожыя пальмы. На авансцэну злева і справа выходзяць два вядучыя – юнакі, апранутыя вучнямі Ісуса Хрыста. У глыбіні сцэны праходзіць Марыя са збаном у руках.

1-ы вядучы

У горадзе Назарэце,
На поўначы Ізраіля,
Жыла сціплая дзяўчына.
Імя яе – Марыя.

2-гі вядучы

Яна мела чыстае сэрца,
Госпада Бога любіла
І ў шчырых малітвах
Шмат часу праводзіла.

Марыя выходзіць у цэнтр сцэны, становіцца на калені і пачынае ціха маліцца. Неўзабаве каля Марыі з'яўляецца анёл – юнак у белым адзенні,

асветлены яркім промнем пражэктара.

Анёл (да Марыі). *Радуйся, ласкаю абдараваная! Господзь з табою, бласлаўная ты паміж жанчынамі.*

Марыя, убачыўшы анёла, засаромелася.

Анёл. *Не бойся, Марыя, бо ты атрымала мілату ад Бога. І вось ты зачнеш ва ўлонні, і народзіш сына, і дасі яму імя Ісус. Ён будзе вялікім і назавецца Сынам Усявышняга. І дасць яму Господзь Бог прастол Давіда, бацькі Яго. І будзе ён цараваць над домам Якава вечна, і царству Яго не будзе канца.*

Марыя. *Як гэта будзе, калі я мужа не знаю?*

Анёл. *Дух Святы сядзе на цябе, і сіла Усявышняга ахіне цябе, таму народзіцца Святое і назавецца Сынам Божым.*

Анёл знікае, а Марыя ней-

кі час стаіць у задуменні, потым устае і павольна ідзе са сцэны.

1-ы вядучы. *У Госпада някае слова не застаецца бяспільным.*

2-гі вядучы. *Калі Марыя была ўжо цяжарная, выйшаў загад рымскага кесара Аўгуста. Дзе хто ні жыў, дзеля перапісу людзей павінен пайсці ў тое месца, дзе некалі жылі яго продкі. Іосіф і Марыя паходзілі з дому і роду цара Давіда. А родным горадам Давіда быў Віфлеем. Некалі Давід цараваў над усім Ізраілем.*

1-ы вядучы. *Іосіф з Марыяй выправіліся ў Віфлеем – у далёкую дарогу. Ад Назарэта да Віфлеема болей двухсот кіламетраў. Такое падарожжа патрабавала некалькіх дзён.*

2-гі вядучы. *Іосіф і Марыя прыйшлі ў Віфлеем з некаторым спазненнем. У гэцініцах не было месца. Усе месцы былі ўжо занятыя такімі ж, як і яны. Іосіф і Марыя пасяліліся ў хляве.*

На авансцэне з'яўляюцца чытальнікі.

1-ы чытальнік

Свайго сына-першынца
Марыя ў хляве нарадзіла,
З любоўю спавіла яго
І ў яслі палажыла.

2-гі чытальнік

Над горадам Віфлемам
Ярка зорка замігала.
Яна шлях да Збавіцеля
Людзям падказала.
Тая незвычайная зорка
Здалёку бачна была.

Людзям абвешчала,
Што радасць прыйшла.

1-ы чытальнік

Першымі гэту вестку
Ад анёла пастухі пачулі
І, пакінуўшы статак,
У Віфлеем пайшлі
Пакланіцца Збавіцелю.
Яны першымі прыйшлі
І ў хляве на сене Марыю
З Дзіцяткам знайшлі.

2-гі чытальнік

Мудрацы з Усходу
У Іерусалім прыйшлі,
Пакланіліся Ісусу,
Дарункі прынялі.

Гучыць песня «Неба і зямля».

3-ці чытальнік

Гэтай радаснай весткі
Цар Ірад не чакаў,
Забіць маленькіх дзетак
Салдат у Віфлеем паслаў.
Так знішчыць Ісуса Хрыста
Ірад вялікі спадзяваўся,
Думаў, што Той стане царом,
І гэтага вельмі баяўся.

4-ы чытальнік

Господні анёл з'явіўся
У сне Іосіфу і сказаў,
Каб ён браў Марыю з Дзіцем
І ў Егіпет уцякаў.
Дальняя дарога
Нялёгкаю была,
Але маленькага Ісуса
Ад смерці зберагла.
Многа малых дзетак
Цар Ірад загубіў,
А Ісус Хрыстос з бацькамі
Ужо ў Егіпце быў.

5-ы чытальнік

Пасля смерці Града
Дарога іх прывяла

Аж да таго горада,
Дзе раней Марыя жыла.
Тут, у Назарэце,
Хлопчык Ісус падрастаў,
Умацоўваўся духам,
Вацькам памагаў.
Набраўся мудрасці,
Паслухмяны быў,
Меў поспех ва ўзросце,
Бога і людзей любіў.

6-ы чытальнік

І вось Ісус Хрыстос у Гаана
У рацэ Гардане ахрысціўся.
Адчынілася Яму неба,
І Божы Дух на Яго апусціўся.
І голас з неба
Гучна прамовіў:

Голас з неба

«Гэты ёсць Сын Мой
Любасны,
У Якім Мая добрая воля».

7-ы чытальнік

Сорак дзён і сорак начэй
Ісус у пустыні адпачыў.
Не раз падступай
Спакушалынік,
Але Яго так і не спакусіў.

3-ці чытальнік

Дванаццаць вучняў
Хрыстос сабе падабраў.
Яны заўсёды былі з ім,
Ісус асобна іх навучаў.
Кожны Яго вучань
Простым чалавекам быў,
Але Господзь іх усіх
Шчасцем надарыў.
Яны сябрамі і вучнямі
Сына Божэга былі.
Мелі дар вылечваць хваробы,
Выганяць нячыстых
духаў маглі.

Фёдар ПАЛАЧАНІН

(З кнігі «Вяртанне да першачысціні»)

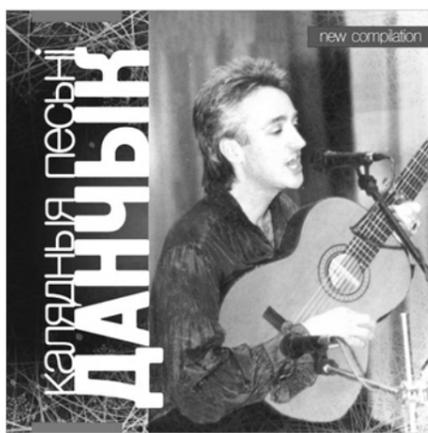
Традыцыі і сучаснасць

Каляды з Данчыкам праз 15 гадоў

Данчык «Калядныя песні», Мн., 2012, «БМАgroup»
паводле ліцэнзій «RL/RFE», 1998

У раздзел лёгкай музыкі кнігі «222 альбомы беларускага року» ажно шэсць альбомаў прадставіў знакаміты спявак з Амерыкі, залаты беларускі голас – Данчык, а нашыя меламены так і не вераць таму факту. Бо нават не ў кожнага з сусветных славуцістых столькі набярэцца (напрыклад, 3LP каралёў амерыканскага арт-року «Pavlov's dog», пяток кружэлак ад французскага «электроншыка» Jean Michel Jarre, 4 CD легендарнага Марка Болана з ягоным «T.Rex»). А пакуль Фамма-недаверак сумняваецца, сапраўдныя калекцыянеры шукаюць абяцаную «БМАgroup» серыю з шасці CD-перавыданняў, ды яшчэ з бонусамі. Шукаюць і знаходзяць, бо ўжо выйшлі і паступілі парадаваць тысячы калекцыянераў беларускай фанграфіі пяць якасных вытвораў амерыканскіх студыяў (альбомы Данчыка «Беларусачка», 1978; «Я ад вас далёка», 1985; «Мы адной табе належым», 1989; «Ровеснікі», 1991; «Мы яшчэ сустранемся», 1992). А пра шосты дыск на самрэч не ведаў нават Данчык, бо запісвала яго з падачы Змітра Марчука (старшыні фан-клуба «Данчык-forever») адна мюнхенская студыя з мінскага канцэрта артыста ў вялікай зале Белдзяржфілармоніі. Альбом мае назву «Калядныя песні».

Калі нехта сумняваецца, што канцэртны альбом можа мець нейкую самастойную каштоўнасць (маўляў, заўсёды знойдзецца месца для розных паўтораў з канцэртных рэлізаў), дык адразу мушу засведчыць, што тыя 19 песень вы не

знойдзеце больш нідзе. Ну хіба што ў беларускай песні «Крывічаначка» можна пазнаць украінскую «Галічаначку» (запісаную ў 1991 годзе), але ж пераклад Сяржук Сокалава-Воюша таксама чагосьці варты:

Ці Дняпро віруе сіні між палёў-лугоў,
Ці Дзвіна цалуе пльыню стромы берагоў,
З даўных дзён у неспакойна панначка –
У чаканні слаўных вояў крывічаначка.

Поўны свяжак падорыць і нямала іншых перакладаў, але хто з вас чуў на роднай мове знакамітыя колісь хіты «Milisse mou» Наны Мускуры, «Les Feuilles Mortes» Эдыт Піяф ды іншыя? А некаторыя сусветныя песенныя шэдэўры гучаць і без перакладу: «The Boxer» амерыканскага дуэта 1960-х Simon/Garfunkel,

«Yesterday» ад вялікіх брытанскіх бітлоў Lennon/McCartney, яўрэйскі танец «Hava Nagila!», іспанскі «Gracias a la vida» ад Віялеты Парра. Данчык выконвае іх бездакорна, захоўваючы пры тым сваю адметную манеру і шарм.

Варта дадаць таксама, што акрамя С. Сокалава-Воюша над беларусізацыяй сусветных шлягераў для Данчыка працавалі й іншыя знакамітасці – даследчык французскай паэзіі Матвей Смаршчок з Амерыкі, геналяная паэтка Наталля Арсеннева адтуль жа. Гучаць і ніколі тут не чутыя песні на вершы Максіма Багдановіча («Не кувай ты, шэрая зязюля» – мега-hit), Уладзіміра Дубоўкі («О Беларусь, мая шыпшына!»), напісаных таленавітымі кампазітарамі-эмігрантамі Міколам Куліковічам, Міколам Равенскім.

Ёсць у альбоме і творы сучасных талентаў на метраполіі. Як, напрыклад, улюбёны турыстычны хіт «Забыты дом» наваполацкага барда Алега Паўлёнка, «Крыніцы» ягонага земляка Сокалава-Воюша, ананімна распаўсюджаны тут за савецкім часам нацыянальны вайсковы гімн «У гушчарах», які напісаў, аказваецца, усё той жа М. Куліковіч на вершы Н. Арсенневай.

«А як жа Каляды?» – спытаеце вы. Але Данчык не толькі сам тлумачыць на тым канцэрте (снежань 1996 года) прыналеж-

насць кожнай песні да тэмы свята, а і выконвае сапраўдную класіку жанра: фальклорныя «Учора з вчора», «Свецяць зорачкі», «Саўка ды Грышка»), міжнародныя ў беларускіх перакладах «Ціхая ноч» (з нямецкай), «Святая ноч» (з французскай). Прычым, калі папярэдні мюнхенскі рэліз прэзентаваў толькі аўдыётрэкі, дык на CD-перавыданне трапілі і жывыя відэазапісы найпрост з нью-йорксай кватэры Данчыка ажно сямі твораў – «Неба й зямля», «У свеце нам» і некаторыя з пералічаных.

Лічбавы рэмайтэрынг канцэртных запісаў Змітра Новіка зрабіў Андрэй Плясанаў (студыя «P.L.A.N.»), а мантаж амерыканскіх відэазапісаў належыць Андрэю Старавойтаву з студыі «Ravenlog». Дзякуючы ім, наколькі мы памятаем, быў на самрэч уратаваны ад забыцця не толькі альбом «Калядныя песні», але й прыгаданыя тут «Ровеснікі», на якія не захавалася лічбавыя сыходнікаў. І вось поўная дыскаграфія Данчыка – усе шэсць альбомаў, каля 100 песень, унікальныя інтэрв'ю, відэазапісы, дакументальныя фільмы, рэдкія фоткі – даступныя беларускім меламенам, якія збяруць поўную калекцыю дыскаў нашай амерыканскай зоркі ад «БМАgroup».

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

4 студзеня 2012 года вядомаму беларускаму вучонаму-мовазнаўцу, прафесару Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова, педагогу і паэту, ураджэнцу старажытнага мястэчка Стрэшын, што на Жлобіншчыне, Васілю Іванавічу Рагаўцову споўнілася 60 гадоў.

Імя Васіля Рагаўцова добра вядома ў нашай краіне не толькі мовазнаўцам, але і аматарам паэтычнага слова. Ён доктар філалагічных навук, аўтар шматлікіх навуковых працаў, прысвечаных розным пытанням беларускага мовазнаўства – сінтаксісу, лексіцы беларускіх народных гаворак, мове беларускай мастацкай літаратуры. Ягонныя працы друкаваліся як у айчынных, так і замежных (расійскіх, украінскіх, польскіх) навуковых часопісах і зборніках. Аднак асноўны аб'ект навуковых інтарэсаў В. Рагаўцова – моўныя сродкі стварэння камічнага. Гэтай тэме прысвечаная грунтоўная манаграфія «Маўленчае выражэнне камічнага ў беларускай драматургіі» (Магілёў, 2002), у якой упершыню ў беларускім мовазнаўстве зроблена спроба найбольш поўна выявіць і комплексна прааналізаваць сродкі маўленчага выражэння камічнага ў даўняй і сучаснай беларускай драматургіі (XVII–XX стст.). Тэме камічнага ў маўленні прысвечаная і новая праца вучонага – «Слоўнік пра камічнае: мовазнаўчы аспект» (Магілёў, 2010), у якім тлумачыцца больш за 210 тэрмінаў, што маюць дачыненне да камічнага як адной з катэгорыяў эстэтыкі.

Значнае месца ў навуковай дзейнасці прафесара В. Рагаўцова займае лексікаграфія. Вучоны з'яўляецца аўтарам унікальнага ў беларускім мовазнаўстве энцыклапедычнага даведніка «Мовы свету» (Магілёў, 2009), у якім даюцца рознабаковыя звесткі пра 400 найбольш распаўсюджаных моваў свету. Ён таксама сааўтар некалькіх слоўнікаў, у якіх адлюстравана дыялект-

«Наталюся родным словам...»

ная і анамастычная лексіка Магілёўшчыны.

Вучонаму належыць шэраг навучальных дапаможнікаў для студэнтаў філалагічных факультэтаў ВНУ Беларусі, у тым ліку па такіх тэарэтыч-

нак, які краіна непаўторнай шчырасцю і тонкім успрыманням пачуццяў лірычнага героя. Услухайцеся ў колькі радкоў верша «Чакае маці сына» (1967):

*Выходзіць часта маці
на дарогу,
Ласкавы ветрык ёй
цалуе твар.*

*Няма сынка,
і сэрца б'е трывогу,
Няма сынка,
і на душы цяжар.*

Неўзабаве вершы юнага аўтара з'явіліся на старонках рэспубліканскага часопіса для падлеткаў «Бярозка» (1968). А потым... расстанне з паэзіяй амаль на дваццаць гадоў. Але роднае слова не пакідала душу В. Рагаўцова, прываблівала яе сваёй вобразнасцю, сакавітасцю і своеасаблівай непаўторнасцю. Пад час навучання ў аспірантуры пры Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі (1976–1978) ён запісаў ад бацькоў і апублікаваў некалькі артыкулаў, у якіх адлюстраваная лексіка Стрэшын і навакольных вёсак.

Сярод словаў, пачутых ад чужыных да слова бацькі і маці, многія настолькі трапна называюць тую або іншую рэалію, што з'яўляюцца патэнцыйнымі прэтэндэнтамі, каб быць уведзенымі ў літаратурны ўжытак. Згадайма некалькі: зіхаць – імкліва абглядаць, пякун – моцны мароз, коская – трава, якая добра косіцца, шувейны – жвавы, борзды, ядкі – смачны (пра траву, сена), згарованы – гаротны, стылеча – холад і інш. Сярод зафіксаваных ёсць і такія словы, якія называюць паняцці, што ў літаратурнай мове не маюць аднаслоўных адпавед-

нікаў: дабротны, дабрэнны – вельмі, надта добры, нямур – маўклівы чалавек, падценіца – зацененае месца, варэйка – гліняны гаршчок, жоўтапёсак – жоўты пясок, шпыль – клінаваты кавалак зямлі, бязлюднік – той, хто робіць што-нешта не па-людску, і гэтак далей.

Некаторыя з гаваркіх словаў, што з'яўляюцца неацэнным скарбам любой мовы, сталі асновай абразкоў, якія ў аспіранцкіх і крыху пазнейшых гадах друкаваліся В. Рагаўцовым на старонках «Звязды», «Чырвонай змены», «Нашага слова», часопіса «Беларуская мова і літаратура ў школе». Услухайцеся ў назвы некаторых абразкоў: «Па-народнаму нека лепей», «Холад, халаднеча, стылеча...», «Назвы раскажваюць», «Бацька казаў».

Можна толькі парадавацца, што ў 1991 годзе пасля працяглага перапынку зноў загаварыла мовай паэзіі душа В. Рагаўцова, але для гэтага доля яму было наканавана прайсці «праз роспач, пакуты, сумненні» – многае зведаць у няпростым чалавечым жыцці, каб потым перажытае, вынашае ў душы, лягло ў вершаваны радок.

Васіль Рагаўцоў – аўтар пяці паэтычных зборнікаў, якія выйшлі ў розных сталічных дзяржаўных і недзяржаўных выдавецтвах: «Сутонне» (1995), «Долягляд» (1998), «Адмыслоўцы» (2007), «На раскрыжы дарог» (2008), «Імгненне і Вечнасць» (2010). Апрача таго, асобныя вершы паэта змешчаны ў хрэстаматыі для вучняў старшых класаў «Сэрцам роднага слова краніся» (Мінск, 1998), анталогіі беларускай паэзіі XX стагоддзя «Краса і сіла» (Мінск, 2003), дапаможніку для 10 класа

А. Змушко «Беларуская мова і чытанне» (Мінск, 2007), літаратурных зборніках, часопісах «Польмя», «Малодосць», «Роднае слова», «Першацвет», газетах «Літаратура і мастацтва», «Чырвоная змена», «Настаўніцкая газета», «Наша слова», «Белорусская нива», «Сталіца», абласных перыядычных выданнях.

Паэтычныя зборнікі В. Рагаўцова атрымалі высокую ацэнку. Так, А. Марціновіч адзначаў такую асаблівасць творчасці паэта, як «філасафічная напоўненасць думкі», І. Штэйнер – «схільнасць да філасафізацыі рэчаіснасці», умненне «заглянуць ва ўнутраную сутнасць слова», В. Шур – трапнасць, часам нечаканасць аўтарскіх абагульненняў, якія «вызначаюцца лаканізмам, змястоўнасцю». Для М. Скоблы, складальніка згаданай вышэй паэтычнай анталогіі, паэзія В. Рагаўцова «далікатная, як пялёстка вішні». К. Пучынская, рыхтуючы да друку ў «Родным слове» падборку песень на ягоныя вершы, ахарактарызавала Васіля Рагаўцова як «тонкага паэта». А вось як трапна і разам з тым вобразна сказаў пра ягоную творчасць цудоўны паэт А. Письмянкоў: «Думка, пачуццё і адметная лексіка – вось тыя тры кіты, на якіх трымаецца паэзія Васіля Рагаўцова».

Віншуючы Васіля Рагаўцова з юбілеем, хочацца прыгадаць і такія ягоныя радкі:

*Хто імкнецца на Ёсход,
хто – на Захад...
А дзед Цімох тэпае ў гарод:
палівае градкі,
каб спелі гурочки,
збірае каларадскіх жукоў,
каб урадзіла бульбачка.
Мінае лета, зіма...
Зноў
гурочки, бульбачка...
Ягоныя Ёсход і Захад.*

Шчыра зычым юбіляру, каб і надалей нараджаліся ў яго нейтай мойнай душы вершы – самабытныя, тонкія, з глыбокім філасофскім падтэкстам.

**Мікалай ШУКАНАЎ,
супрацоўнік жлобінскай райгазеты «Новы дзень»,
краязнаўца**

ных дысцыплінах, як уводзіны ў мовазнаўства і агульнае мовазнаўства.

А праца мовазнаўчай дзейнасці Васіля Рагаўцоў зарэкаментаваў сябе і як адмысловы паэт, чые вершы вызначаюцца вобразнасцю, тонкім адчуваннем слова, глыбокім асэнсаваннем навакольнага свету. Першы ягоны верш быў надрукаваны ў 1967 годзе ў жлобінскай раённай газеце «Камуніст». Некаторыя з напісаных у вучнёўскія гады вершаў сведчаць, што іх аўтар умее ў некалькіх строках стварыць псіхалагічна насычаны паэтычны малю-

Выстаўка плённай працы

Да юбілею мовазнаўца і паэта Васіля Рагаўцова 22 снежня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрытая выстаўка «Глыток з родных крыніц».

У экспазіцыю, якую можна наведаць да 6 лютага, увайшлі выданні, што адлюстроўваюць плённую навуковую і навукова-педагагічную працу навукоўцы. Гэта манаграфія «Маўленчае выражэнне камічнага ў беларускай драматургіі», што стала асновай доктарскай дысертацыі, комплекс навучальных дапаможнікаў для студэнтаў філалагічных факультэтаў ВНУ Беларусі па тэорыі мовы, сярод якіх – «Практыкум па ўводзінах у мовазнаўства», «Агульнае мовазнаўства: заданні для тэставага кантролю» і інш. Змешчаныя таксама працы, якія друкаваліся ў зборніках, часопісах, энцыклапедычных выданнях.

На выстаўцы можна пабачыць і лексікаграфічныя працы: унікальны ў айчынным мовазнаўстве энцыклапедычны даведнік «Мовы свету», выдадзены

ў 2009 годзе, «Слоўнік пра камічнае: мовазнаўчы аспект» (2010) і іншыя, у стварэнні якіх Васіль Іванавіч браў удзел як аўтар-укладальнік, сааўтар.

Прыкметнае месца ў жыцці прафесара займае літаратурная творчасць. Ён – аўтар пяці паэтычных зборнікаў: «Сутонне», «Долягляд», «Адмыс-

лоўцы», «На раскрыжы дарог», «Імгненне і Вечнасць», з якімі таксама можна пазнаёміцца на выстаўцы.

Асобны раздзел адведзены матэрыялам пра жыццёвы і творчы шлях навукоўцы. Выстаўлены тут і бібліяграфічны даведнік «Прафесар Васіль Іванавіч Рагаўцоў: навуковая і навукова-педагагічная дзейнасць, літаратурная творчасць», выдадзены нядаўна да 60-годдзя юбіляра.

Паводле інфармацыі партала nlb.by

(Заканчэнне. Пачатак у № 48 за 2011 г.)

Польшча: Шапавалы – Пелікшэ

На супрацьлеглым баку польскія ўлады таксама ўзмацнялі ахову сваіх межаў. Сітуацыя ўскладнялася тым, што ім даводзілася ствараць памежную інфраструктуру на чужой тэрыторыі – насельніцтва Заходняй Беларусі насцярожана ставілася да польскай дзяржавы. Тым больш, што новыя ўлады не хавалі сваіх намераў канчаткова паланізаваць «крэсы». Да сярэдзіны 1920 г. стала ясна, што польская дзяржаўная палі-

Асноўнай апорай КПА былі асаднікі – былыя польскія вайскоўцы, якім за ваенныя заслугі пад час польска-савецкай вайны 1920 г. даваліся зямельныя надзелы ў заходнебеларускіх ваяводствах. Тым, каму «пашанцавала» атрымаць зямлю каля мяжы з Савецкай, па сутнасці, станавіліся польскімі памежнікамі.

Паводле дамовы абодвух бакоў на асобных участках мяжы прызначаліся памежныя камісары, абавязкам якіх было папярэджванне інцыдэнтаў ці іх урэгуляванне. На сустрэчах са-

Гарнізоны польскіх заставаў спрабавалі арганізаваць супраціўленне, але сілы былі няроўныя. Памежнікі з заставы Шапавалы (знаходзілася насупраць фальварка Хмялёўка) пад камандаваннем капрала Нядзельскага аказалі ўпартае супраціўленне савецкім кавалерыстам, што спрабавалі прарвацца на польскую тэрыторыю. У хуткім часе супраціўленне было падаўленае. Памежнікі з Пелікшэ паспелі адысці ўглыб польскай тэрыторыі і, злучыўшыся з іншымі часцямі батальёна «Івянец», рушылі ў бок Ліды. Неўзабаве падраздзяленне КПА было атакаванае чырвонаармейцамі 145-га кавалерыйскага палка. Пад час гэтага бою батальён «Івянец» быў амаль цалкам знішчаны.

Вось як той бой апісаў у мемуарах будучы маршал Савецкага Саюза А. Яроменка: «Нягледзячы на цяжкія ўмовы мясцовасці і бессэнсоўнае супраціўленне асобных польскіх часцей рух наперад нашых войскаў ішоў паспяхова. На поўноч ад ст. Стоўбцы польскі батальён заняў добра ўмацаваную баявую пазіцыю і спрабаваў затрымаць прасоўванне нашых часцей. Але пра гэта мы загадзя даведліся ад аднаго чыгуначніка, што падрабязна раскажаў пра намеры “пілсудчыкаў”.

Было няцяжка збіць польскі батальён і ачысціць шлях нашым войскам.

Былі спробы затрымаць нас на р. Нёман. У 9.00 пры падыходзе да адной з пераправаў наш 145-ты кавалерыйскі полк пад камандаваннем маладога афіцэра Карпенкі ... быў вымушаны ўступіць у бой з палякамі. Спачатку Карпенка крыху разгубіўся, але потым, калі з’явіўся камандзір корпуса на яго ўчастку і загадаў падтрымаць полк артылерыйскім агнём, ён выправіў становішча і выканаў задачу».

А вось што савецкі военачальнік пісаў пра пачатак «вызваленчага пахода»: «За гадзіну да пачатку дзеянняў на камандны пункт корпуса прыбыў камандую-

дзяляў дзве часткі Беларусі. Ніхто не меў права пераступіць за вузкую палоску зямлі, што цягнулася за гэтым слупам. А на тым баку пад уладай польскіх паноў пакутаваў нашых браты і сёстры. Цяпер жа ім пагражала яшчэ больш цяжкая, фашысцкая, нявольная, калі б мы не працягнулі руку братэрскай дапамогі.

Заўважыўшы, што я сяроджана гляджу на заход і аб чымсьці думаю, Кавалёў паклаў руку мне на плячо і спытаў:

– Аб чым задумаўся, казак? Справы, здаецца, ідуць някепска?!

Павярнуўшыся да камандуючага, я адказаў:

– Думаю вось гэты памежны слуп № 777 забраць

чы войскамі акругі камандарм 2-га ранга М.П. Кавалёў. Я далажыў яму пра гатоўнасць корпуса.

У прызначаны час прагучаў сігнал і, падрыхтаваўшыся да бою, мы хутка рушылі праз мяжу. Мы з М.П. Кавалёвым таксама рушылі наперад і спыніліся каля самай мяжы ў раёне Рубяжэвічаў. На невялікім узгорку, ад якога пачынаўся лес, стаяў памежны слуп № 777, павернуты да нас савецкім дзяржаўным гербам. Ён міжволі прыцягнуў нашу ўвагу. Амаль два дзясяткі гадоў гэты слуп раз-

з сабою, перавезці яго на новую мяжу і паставіць там, дзе загадае нашае кіраўніцтва.

– Правільна! Хай гэты слуп абазначае нашу новую справядлівую дзяржаўную мяжу.

Я адразу ж загадаў выкапаць слуп і пагрузіць яго на адну з грузавых машынаў 6-й кавалерыйскай дывізіі, што рухалася ў тым напрамку. Так сімвал мяжы – слуп № 777 – рушыў з намі на заход».

На працягу двух тыдняў Чырвоная Армія вызваліла Заходнюю Беларусь, а 28–30 лістапада 1939 г. у Беластоку адбыўся Народны сход, на якім былі прыняты Дэкларацыі аб дзяржаўнай уладзе і аб уваходжанні Заходняй Беларусі ў склад БССР.

Слуп з «шчаслівым» нумарам 777 камкор Яроменка ўсталяваў на новай мяжы на Бугу. Зрэшты, старая савецка-польская мяжа ў 1939 г. не знікла. Дзеля ўнутранай бяспекі савецкія памежнікі яе абаранялі аж да пачатку Вялікай Айчыннай вайны. Для перасячэння «рыжскай мяжы» патрэбны былі спецыяльныя пропускі. У 1940 г. 15-ты Заслаўскі пагранатрад быў расфарміраваны, а яго асабовы склад перадаў у распараджэнне 16-га Дзяржынскага памежнага атрада. Канчаткова заходняя мяжа Беларусі была вызначаная ў 1945 г.

Ігар МЕЛЬНІКАЎ
Варшава–Мінск

Польскі патруль на мяжы каля чыгуначнай станцыі Коласова (1938 г.)

цыя не зможа арганізаваць якаснае функцыянаванне памежнай інфраструктуры. У сувязі з гэтым у 1924 г. кіраўніцтва Другой Рэчы Паспалітай стварае новую ваенізаваную службу – Корпус памежнай аховы (КПА). Насупраць 15-га Заслаўскага пагранатрада знаходзіліся часці 1-й кампаніі батальёна КПА «Івянец». Гэтае падраздзяленне ўваходзіла ў склад 2-й брыгады пагранаховы «Навагрудак».

На польскіх і савецкіх ваенных картах таго часу выразна бачна, што насупраць Заслаўя і фальварка Хмялёўка знаходзіліся польскія заставы Пелікшэ і Шапавалы, якія складаліся з узвода салдатаў. Штаб батальёна знаходзіўся ў Івянцы. Паміж польскімі заставамі і штабам была вельмі добра адладжаная тэлефонная сувязь, чым, да прыкладу, доўгі час не маглі пахваліцца савецкія памежнікі.

векціх і польскіх камісараў часцей за ўсё абмяркоўвалася магчымасць вяртання ўцекачоў з СССР.

1939: Перайсці мяжу

З пачаткам Другой светнай вайны большасць часцей польскай арміі была перакінутая на заходні фронт. Ва ўсходніх ваяводствах засталіся толькі аслабленыя гарнізоны памежных застав да штабное камандаванне.

Каля 8-й раніцы 17 верасня жыхары Івянца пачулі гул матараў цяжкіх самалётаў. Ішла вайна, і да гэтых пагрозлівых гукаў івянчане даўно прызвычаліся. Але замест крыжоў на крылах самалётаў яны ўбачылі чырвоныя зоркі. Апоўдні да будынка ваеннага шпітала пад’ехаў грузавік. З яго вынеслі насілку з цяжка параненым польскім памежнікам. Ён і раскажаў, што савецкія войскі перайшлі мяжу.

Савецкія памежнікі на былой савецка-польскай мяжы

СТУДЗЕНЬ

17 – Панятоўскі Станіслаў Аўгуст (да каранацыі Станіслаў Антоні; 1732, Камянецкі р-н – 1798), апошні вялікі князь літоўскі і кароль Польшчы, асветнік, мецэнат – 280 гадоў з дня нараджэння.

17 – Бархаткоў Антон Стэфанавіч (1917–2001), беларускі жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

20 – Шырма Рыгор Раманавіч (1892, Пружанскі р-н – 1978), дырыжор, фалькларыст, грамадскі і музычны дзеяч, публіцыст, народны артыст Беларусі (1949), народны артыст СССР (1955), Герой Сацыялістычнай Працы (1977), лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1966, 1974), стваральнік Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

20 – Тарашкевіч Браніслаў Адамавіч (1892, Віленскі пав. – 1938), грамадскі і палітычны дзеяч Беларусі, філалаг, літаратар, акадэмік НАН Беларусі, аўтар першай «Беларускай граматыкі для школ» (1918) – 120 гадоў з дня нараджэння.

25 – Жукаўскас Альбінас Пранавіч (1912–1987), літоўскі пісьменнік, перакладчык твораў беларускай літаратуры, заслужаны дзеяч культуры Літвы, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Літвы (1976) – 100 гадоў з дня нараджэння.

28 – Радзівіл Ульрык Крыштоф (1712, Дзятлава – 1770), дзяржаўны дзеяч ВКЛ, генерал-лейтэнант, паэт, гісторык – 300 гадоў з дня нараджэння.

30 – Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт; 1922–1928), першая ў Беларусі шматгаліновая навукова-даследчая ўстанова, папярэдніца НАН Беларусі – 90 гадоў з часу заснавання.

31 – Алесь Гурло (Аляксандр Кандратавіч; 1892, Капыль – 1938), паэт, празаік, перакладчык – 120 гадоў з дня нараджэння.

31 – Нацыянальны музей гісторыі і культуры Беларусі (Мінск, 1957) – 55 гадоў з часу заснавання.

Здароў, марозны снежны студзень!..

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 48 за 2011 г.

Уздоўж: 1. Радван. 4. Аполаг. 8. Убарць. 9. Кварта. 11. Агар. 14. Капа. 16. Анемометр. 19. Паціна. 22. Гарбар. 23. Цвінтар. 24. Падуст. 25. Роспіс. 30. Махавік. 32. Знайда. 33 «Кросны». 36. Асташка. 37. Осіс. 39. «Жыта». 40. Альоў. 41. Прошча. 42. Кашара. 43. Ракурс.

Упоперак: 2. Ажур. 3. Адрына. 5. Плахта. 6. Абак. 7. Мазепа. 10. Бакара. 12. Акацыя. 13. Корань. 15. Арабей. 17. Андрамеда. 18. Гарнітура. 20. Квестар. 21. Насовіч. 26. «Стайкі». 27. Канапа. 28. Расоны. 29. Азярод. 31. Дыякан. 34. Ясакар. 35. Эклога. 38. Саха. 39. Жанр.

Прыгожая небяспека

Штогод перад навагоднімі святамі спакой мінчукоў часта парушаецца, а прычына гэтаму – піратэхнічныя вырабы. Пад вокнамі дамоў, на ўнутраных тэрыторыях узрываюцца петарды, узлятаюць ракеты, чуваць кананадныя раскаты, што не лепшым чынам уплываюць на самаадчуванне і працаздольнасць людзей. Але гэта не галоўнае. Нельга забывацца, што адным з кампанентаў піратэхнічных вырабаў з'яўляецца порох. Парахавы зарад можа быць мацнейшы за чаканы, а таксама можа ўзрывацца раней часу ў руцэ. Вынік – траўмы кісці рукі, што цяжка паддаюцца лячэнню, апёкі твару. Часам бываюць і сур'ёзныя наступствы – ампутацыя пальцаў. Штогод у Мінску ад 50 да

60 чалавек атрымоўваюць траўмы ад піратэхнікі, і асноўная маса паступае ў лячэбныя ўстановы менавіта ў перыяд навагодніх святаў.

І шчэ адна праблема, звязаная з прымяненнем някаснай кітайскай піратэхнікі. Нельга вызначыць, куды паляціць ракета, і дастаткова маленькай перашкоды на яе шляху ці парыву ветру, каб траекторыя рэзка змянілася. Вышыня пад'ёму ракеты дасягае 30-ці метраў. Бывалі выпадкі, што такія ракеты прабівалі шкло і заліталі ў кватэры, на балконы, у выніку чаго пачынаўся пажар.

Будзьце асцярожныя!

Вольга ЦЫНКЕВІЧ, інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАГІЛЁЎ – горад, цэнтр Магілёўскай вобласці. За 201 км ад Мінска. Узел чыгунак (лініі на Оршу, Асіповічы, Жлобін, Крычаў) і аўтамабільных дарог. Порт на Дняпры.

У Магілёўскай хроніцы ўпершыню ўпамінаецца пад 1267 г. Паводле археалагічных раскопак, на ўсходняй ускраіне выяўленыя стаянка позняга мезаліту (6–5 тысячагоддзі да н.э.), старажытныя гарадзішчы – Пелагеўскае ва ўрочышчы Змяёўка (VI ст. да н.э. – XIII ст. н.э.) і Магіла (V ст. н.э.). Меў умацаваны драўляны замак на высокім узгорку з крутымі схіламі ў сутоку Дубровенкі і Дняпра.

У дакументах упамінаецца з 1320 г. як горад, залежны ад віцебскіх кня-

зёў. З XIV ст. невялікае паселішча ў складзе Вялікага Княства Літоўскага. У XV ст. планіровачная структура горада развівалася па прынцыпах старажытнарускага будаўніцтва і складалася з 3 частак: умацаванага замка (дзядзінца), Нагорскага рамесна-гандлёвага пасада (пазнейшы Стары горад, абмежаваны з захаду Дняпром, з усходу Дубровенкай, з поўначы замкавым ровам) і гандлёвай плошчай паміж імі. Каля 1526 г. на месцы старога замка пабудаваны Магілёўскі замак. У 1577 г. кароль Стэфан Баторый надаў поўнае магдэбургскае права. У 1588 г. Магілёў упамінаецца ў архіўных крыніцах як мястэчка. У 1589–1772 гг. цэнтр Магілёўскай эканоміі. У сувязі з просьбаю магістрата Магілёва кароль у 1633 г. параўнаваў горад у правах і прывілеях

Богаўленскі сабор (фота пач. XX ст.)

з сталіцай ВКЛ, гэта стала прызнаем таго, што паводле гаспадарчага і гандлёвага значэння ён выходзіў на другое месца пасля Вільні.

З XVI ст. да сярэдзіны XVII ст. вакол пасада фармаваліся прадмесці Новага горада – Шклоўскае (з поўначы), Віленскае (на паўночным захадзе), Задубровенскае (на захадзе), Пакроўскае (з усходу), Лупалава (з поўдня за Дняпром). У 1604 г. у Магілёве больш за 15 000 жыхароў, 2 211 дамоў. У XVII–XVIII стст. вядомы як рамесна-гандлёвы цэнтр, меў гандлёвыя сувязі з гарадамі Расіі, Украіны, Польшчы, Прыбалтыкі. Усё гэта садзейнічала хуткаму росту горада. У гэты час складалася Магілёўская школа дойлідства. Пла-

піроўку горада 2-й пал. XVII ст. вызначылі тры паясы ўмацаванняў: роў, драўляныя вежы і сцены замка. У XVII ст. у асноўным сфармавалася планіровачная структура Магілёва, якая ў далейшым пашыралася і ўпарадкавалася. Цэнтрам кампазіцыі была Гандлёвая плошча (дзе размяшчалася ратуша), ад якой у радыяльных напрамках ішлі 2 галоўныя вуліцы-дарогі – Шклоўская (сучасная Першамайская) і Ветраная (сучасная Ленінская). Яны разам з вуліцамі-дарогамі на Вільню, Быхаў, Мсціслаў фармавалі радыяльную сістэму планіроўкі.

(Працяг артыкула ў наступным нумары)

Спаса-Праабражэнскі сабор (фота пач. XX ст.)

Магілёў. Гравюра XVIII ст.

